

Mravná rakovina tejto spoločnosti

Parlamentný kuriér; 194,195/2011; 02/06/2011; s. 65 - 67; Ernest Weidler

Na slovenských politikov často hromžíme. Zdá sa nám, že sa dosť nestarajú o to, aby boli plnohodnotne kultivovaní, aby sa vytrvalo vzdelávali a aby naozaj tvorili elitu, ktorá sa nielen stará o to, čo jej z daných povinností vyplýva, ale je aj autoritou pre široký kruh verejnosti. Jednou z pozitívnych odchýlok od bežného stavu je dlhoročný funkcionár Smeru-SD Dušan ČAPLOVIČ.

V uplynulom období bol v kabinete Roberta Fica podpredsedom vlády a teraz je predsedom Výboru NR SR pre vzdelávanie, vedu a šport, z čoho vyplýva, že má potrebný rešpekt aj u poslancov vládnej koalície. Práve na Čaplovičovom postavení vidno, aká je škoda, že veľká časť členov parlamentu sa málo stará o svoju pozíciu v politike, aby si občania - bez ohľadu na svoje politické smerovanie všímali predovšetkým hodnotu politicky činných osobností pre verejnosť, a nie politický subjekt, ktorý ich do funkcie nominoval. Navyše - nezabudnime, že práve v oblasti školstva Slovenská republika aj v európskom kontexte zaostáva, hoci ono aj pri pohľade na zajtrajšok štátu patrí medzi rozhodujúce elementy posúvajúce každý moderný štát do najvyšších pozícií. V tomto ohľade má Čaplovič pozitívny vplyv na celé dianie v slovenskej politike. S ohľadom na tento aspekt zostavoval svoj rozhovor s Čaplovičom aj publicista Ernest Weidler.

Vy ako historik dobre ovládate všetko, čo sa v minulých storočiach na Slovensku odohralo. Hoci sa o tom málo hovorí, asi by bolo treba pripomenúť, že v mnohých dôležitých udalostiach patriacich do tejto histórie mala významné miesto evanjelická cirkev, do ktorej, pokiaľ viem, patríte aj vy. A do nej patrili aj výrazné osobnosti 19. a 20.storočia - štúrovci, Štefánik, Hodža a mnohí ďalší. Nezdá sa vám, že v súčasnej dobe evanjelici takmer vypadli zo slovenského verejného života? Zdôraznil by som, že "takmer"...

Prv, než poviem svoj názor, chcel by som vás najprv trochu poopraviť. Ak ste povedali, že ako historik všeličo dobre ovládam, musím vysloviť isté pochybnosti. Samozrejme, dobre rozumiem histórii, keďže sa tým zaoberám, ale človek nikdy nie je stopercentný ani v tej oblasti, ktorej sa venuje. Musím povedať, že aj z dejín sa

stále učím a nachádzam tam nové a nové veci, ktoré ma neraz veru až zaskočia. A to, čo ste povedali o súčasnej spoločenskej situácii evanjelickej cirkvi, mne sa celkom nezdá, že by evanjelických predstaviteľov či už v politickom, i kultúrnom, alebo spoločenskom živote nebolo cítiť. V podstate si myslím, že evanjelická cirkev naďalej zohráva na Slovensku veľmi dôležitú úlohu a plní si ju napríklad veľmi významne v oblasti vzdelávania, v oblasti školstva. Napokon, to bola vždy jej silná stránka aj v minulosti, lebo práve prostredníctvom škôl a účinkovania v nich vychovala významných slovenských dejateľov a vzdelancov, ktorí pôsobili či už na poli politického, alebo spoločenského života. Ale, prirodzene, myslím si, že by ju bolo treba ešte viacej cítiť, nestačí to len cez časopis Tvorba, ktorý pokračuje vo svojej doterajšej tradícii a vychádza vďaka tomu, že sa mnohí intelektuáli spojili a dokonca aj prispievajú významnými sumami na to, aby ten časopis mohol vychádzať. Ale aby ich bolo trochu výraznejšie cítiť a aby pôsobili v mienkotvornom živote, o čo vám asi predovšetkým ide, máte zrejme pravdu, že také, ako kedysi, to predsa len nie je. A ja v podstate často neviem, akým náboženstvom kto čo cíti alebo ku ktorej cirkvi sa hlási. Musím však povedať, že s priateľmi, ktorých mám - a mám ich veľa - sa pravidelne stretávame, dokonca aj evanjelici v parlamente. To sú zaujímavé stretnutia cez celé politické spektrum a organizuje evanjelická cirkev, dokonca pravidelne aj samotný generálny biskup. A tam si vymieňame názory na podstatné záležitosti našej spoločnosti. A to sú tie, ktorých sa evanjelictvo vždy v minulosti držalo. Je to povedzme vzťah k národu, vzťah k štátu, ďalej otázka mravnosti a mravnej politiky, v ktorej máme veľa podlžností a teda máme čo na Slovensku naprávať. Keď to porovnáam so severskými krajinami, kde je prevažná väčšina protestantov, tak v Dánsku, Švédsku, Nórsku alebo Fínsku sa takmer neobjavuje korupcia, ako ju poznáme v strednej, západnej alebo južnej Európe. To však často závisí aj od tradícií a v podstate aj od toho, ako pôsobila a pôsobí evanjelická cirkev v tých krajinách, ktoré som spomínal. Takže v tejto ob-

inej vysokej funkcii, ktoré u nás vlastne nič neznamená a nijako osudovo sa nevníma, má vážny a jednoznačný dôsledok: po každom zlyhaní títo politici podávajú demisiu. To znamená, že chápú svoju politickú zodpovednosť pred spoločnosťou. Ale čo je veľmi dôležité, aspoň ja osobne to tak chápem, že táto zodpovednosť za svoje činy je pre nich prirodzená. Majú to v krvi, išlo to s nimi už vo výchove, lebo rodinná výchova, teda výchova, keď je mladý človek ešte vo svojom domácom prostredí, je dôležitá. V podstate to, čo som dostal od môjho evanjelického kňaza, ktorý ma viedol

aj ku confirmácii, pána Kolomana Dérera v Senici, bolo to, čo ma v podstate vyformovalo a ja už sa nedokážem zmeniť ani napriek rôznym nátlakom a vplyvom. A toto potom existuje aj v politickom živote a zabráni nám, aby sme povedzme tieto hodnoty zradili. Táto mravnosť ma drží a tej sa, samozrejme, budem držať aj v budúcnosti. A táto požiadavka morálnosti sa často prejavuje u politikov, ktorých poznám z evanjelickej cirkvi, pretože sa k nej hlásia aj v súčasnosti. To najviac pociťujem medzi spolucirkevníkmi alebo spoluveriacimi a tam vidím, že tieto hodnoty si ctia a veľmi vážne obhajujú.

A myslíte, že táto vaša príslušnosť k evanjelickému prostrediu spôsobuje vaše predsa len trochu ojedinelé účinkovanie v politike? Vy ste, napríklad, jeden z nemnohých politikov - a to hovorím absolútne úprimne - na ktorého za dlhé roky, čo ste vo verejnom živote, neprischlo žiadne obvinenie z krádeže, korupcie alebo z nejakého iného podvodu. Celý váš priebeh politického a aj spoločenského života je bezvýhradne čistý.

Ja mám doma báseň Márie Rázusovej Martákovovej, ktorú napísala svojmu bratovi, známemu spisovateľovi Martinovi Rázusovi, keď išiel za prvej Československej republiky do politiky, a keď reštrukturalizoval vtedajšiu Slovenskú národnú stranu. Tá báseň sa volá Čisté ruky a jej autorka vlastne svojmu bratovi hovorí: Keď už si sa vybral do politiky, tak sa snaž dodržiavať aj v nej Desatoro božích prikázaní a to všetkého, čo si evanjelická viera ctí, aby si v podstate nepokrivil ani seba, ale ani evanjelictvo na Slovensku. A ja sa tejto jej rady stále držím. A napriek akýmkoľvek rôznym atakom, čo boli v minulosti na mňa, veď ja nemôžem povedať, že tu rôzne vplyvy neboli, ja som sa jednoznačne od nich dištancoval a navyše, keďže spoločnosť spoznala, že nepatrím k ľuďom, ktorí sa dajú takýmto spôsobom kúpiť, tak som sa v podstate ani nedostal pod tlak takýchto, povedal by som, lobistických nelegitímnych a nelegálnych skupín, ktoré by ma vedeli zneužiť. A ja moje meno, nielen meno Čaplovič, ale aj to, že som príslušník evanjelickej cirkvi, by som takýmto spôsobom nepošpinil. A pokiaľ ide všeobecne o vzájomné tlaky a vplyvy, za ktorými môže byť morálny problém, môžem povedať, že v širokom spektre politických strán, ktoré boli a ktoré sú v parlamente, je podstatný jeden princíp: pokiaľ predseda strany sám nevplýva negatívne na svojich kolegov, teda významných politikov, ktorí sú či už vo vláde alebo v zastupiteľskom zbore, tak sa takéto veci nevyskytujú, alebo sa

menej vyskytujú. Pritom treba zdôrazniť, že pre našu spoločnosť a menovite aj pre samotný parlament je veľmi dôležité, aby vyjadrovanie a konanie poslancov v Národnej rade neslúžilo zlým príkladom. To však po mojich skúsenostiach aj zo súčasného parlamentu, najmä vulgárnym slovníkom, ktorý tam odznieva, je nanajvýš problematické. A keď sedia na galérii alebo na balkóne študenti základných a stredných, ale aj vysokých škôl, nie je to to, čo by to malo byť. Tento slovník vplýva veľmi negatívne na študentov a na žiakov, a často odznieva aj z úst niektorých bývalých učiteľov, ktorí teraz fungujú v Národnej rade. Potom sa nedivme, že tieto deti sa agresívnym spôsobom správajú k svojim učiteľom a k svojim rodičom. Prijali sme zákon o pedagogických zamestnancoch a o ich postavení, a definovali sme ich ako verejných činiteľov, a oni sa napriek tomu správajú veľmi neprijateľne. A za to nesú zodpovednosť aj politici, a to je jedno, z ktorého krídla politického spektra prichádzajú. Ja si vôbec neviem predstaviť, že keď som v škole urobil nejakú hlúposť a učiteľ ma povedzme vyšticoval, alebo ma dal do kúta, alebo mi dal jednu facku, lebo aj to sa lasti máme za čo bojovať, respektíve máme čo presadzovať, aby sa na Slovensku - poviem to otvorene - menej kradlo a aby sa pozitívnejšie pôsobilo aj v intelektuálnom prostredí. A, samozrejme, aby sme predovšetkým prispeli k tomu, čo občania Slovenska mimoriadne potrebujú - aby sa tu rozširovali také hodnoty, ktoré sú pre budúcnosť štátu a národa, ale aj celého európskeho spoločenstva a sveta a ľudskej civilizácie veľmi dôležité. A to je vzdelávanie, veda a výskum, lebo práve tie sú motorom budúcnosti a budúceho rozvoja civilizácie. Navyše, evanjelici musia zohrať ešte výraznejšiu úlohu aj v tzv. zelenom svete a v environmentálnej politike, lebo je to nielen to duchovno, ale aj všetko, čo nás svojou prospešnosťou spája a čo si svet vyžaduje v humanitnej oblasti. Slovensko by potrebovalo v poľudšťovaní verejného života výraznejšiu politiku a práve to je priestor, kde by mali zohrávať významnú úlohu aj v evanjelickej cirkvi.

Podľa toho, čo ste naznačili, takmer by sa dalo povedať, že v parlamente máte - samozrejme neformálnu – evanjelickú frakciu...

Pán redaktor, viete, vždy platí ten princíp, že menšina sa vie spojiť a vie spolupracovať. Nie preto, že má proti sebe nejakú väčšinu, v tomto prípade náboženskú, ale preto, že považuje za prirodzené, aby sa dostali do popredia pozornosti niektoré otázky, ktoré sú principiálne rozhodujúce pre činnosť tej menšej,

v tomto prípade evanjelická cirkev. Z hľadiska histórie to boli otázky, ktoré ťahali tento národ zo zbedačenosti a vytvárali nové a nové hodnoty, aj - vrátane - povedzme formovania zdravého kapitalistického systému, lebo evanjelictvo bolo aj pri tom, keď sa spoločnosť dištancovala od feudálneho spôsobu myslenia. A najmä významný filozof Max Weber bol jeden z tých, ktorý ťahal európsku spoločnosť z ničotnosti a viedol veľmi dôležitú oblasť, ktorou bolo školstvo a vzdelávanie, do žiaducej situácie. O frakcii by som nehovoril, pretože pokiaľ ide o politické začlenenie alebo rozhodovanie poslancov, tak v pléne sa to viac-menej formuje podľa straníckej príslušnosti. Ale nech je to akokoľvek, myslím si, že v tejto oblasti je veľmi dôležité komunikovať. A čo je zaujímavé, ak hovoríme o niektorých náboženských aspektoch fungovania poslancov a ďalších politikov, často cítim aj v ich vyjadrovaní úsilie - už či vystupujú poslanci koalície alebo opozície - vyberať slušné slová a pritom hľadajú v podstate to, čo nás spája, a nie to, čo nás rozdeľuje.

Zaujalo ma, ako ste nadhodili, že aspoň niektorí evanjelici sú možno menej náchylní k tomu, aby kradli.

Neviem, či to je pre toto spoločenstvo nejaké určujúce kritérium, lebo nechcel by som takto rozdeľovať a takto hodnotiť našu spoločnosť, ale v severských krajinách - a priznávajú to aj mnohí politológovia, sociológovia a iní odborníci - tvorilo mravné zázemie mnohých ľudí principiálnu podstatu ich uvažovania a predovšetkým konania, na ktorej sa potom dal stavať aj celý politický a spoločenský systém. A práve preto tam aj vo všeobecnosti tak funguje ľudská komunita, že akékoľvek zlyhanie ktoréhokoľvek politika vo vláde a včasto používalo, že by som prišiel domov a sťažoval by som sa otcovi, pretože som vedel, že ak by som povedal niečo proti učiteľovi, tak otec mi ďalšie dve zauchá pridá. Dneska je to úplne naopak a toto považujem za veľkú chorobu. Dokonca by som nazval rakovinou tejto spoločnosti, že už v detskom, žiackom alebo študentskom veku sú takýmto spôsobom vychovávané deti: hľadajú riešenia svojich problémov cez rodičov a nehľadajú v sebe silu, aby sa nielen zmenili, ale aby konali inak, pretože to, ako často konajú, teraz negeneralizujem, škodí nielen im, ale aj celej spoločnosti.

A vy keby ste mali ešte väčší vplyv na politiku štátu, ako teraz máte, na čo by ste zo školskej problematiky kládli zvýšený dôraz?

Ako podpredseda vlády, ktorý som bol vtedy zodpovedný za Slovensko ako vedomostnú spoločnosť, som sa pri spomínanom zákone o pedagogických zamestnancoch snažil dostať doňho tie veci, o ktorých sme aspoň náznakovite teraz hovorili. Bolo to však, musím vám povedať, ťažké, aj keď som bol členom vlády, a ani tak nie kvôli ministrovi - teraz nebudem hovoriť, či to minister chcel prijať, alebo nechcel prijať -, ale kvôli niektorým úradníkom na ministerstve. Títo úradníci sú neraz bariérou akýchkoľvek zmien, aj veľmi potrebných. Mojou prioritou by bolo veľmi výrazné odborné a autonómne postavenie štátnej školskej inšpekcie, ktorá by bola zložená zo skutočných odborníkov. Aby - keď prídu robiť na školu inšpekciu -, neprišli buzerovať učiteľov, ak môžem použiť také nepekné, no výstižné slovo, ale predovšetkým aby prišli metodicky pomôcť a vytvorili by povedzme auru skúseností a kvality. Za prvej Československej republiky to bolo tak, že učiteľ a teda aj inšpektor bol honor, a teda tým inšpektorom sa nemohol stať ktokoľvek. Bývali to často riaditelia škôl, ktorí išli až po dlhodobých skúsenostiach za inšpektora a potom, samozrejme, aj tá inšpekcia mala svoj význam. Inšpekcia by mala zohrávať veľmi dôležitú úlohu, mala by sa zúčastňovať na vyučovacom procese a sledovať nielen to, akým spôsobom učiteľ vyučuje, ale aj to, akým spôsobom vie získať deti pre predmet, ktorý prednáša alebo ktorý učí. A predovšetkým to, ako sa správajú deti, ale aj ako sa správajú rodičia v škole, keď tam z nejakého dôvodu prídu, a ako sa v podstate správa aj zriaďovateľ jednotlivých škôl, pretože toto všetko vytvára ten kruh, do ktorého by bolo treba ráznejšie vstúpiť a možnože krok za krokom mnohé zmeny urobiť. My sme za uplynulého pol storočia totálne zlyhali takmer vo všetkom, čo sa týka vzťahu žiaka a učiteľa, vzťahu rodiča a učiteľa, ale aj vzťahu rodiča a žiaka. Myslím si, že prílišný liberalizmus, ktorý sa do školstva dostal, je na škodu veci a dnes napríklad v takom štáte, ako je Fínsko, ktoré má najlepšie výsledky vo vzdelávacom procese, majú jednotnú školu a nerobí im to problémy, pretože naozaj, či je to pravica, či je to stred alebo ľavica, kvalitnú, tradičnú školu zachovávajú všetci a vidíme, aké výsledky dosiahli.

Ernest Weidler